

Most már biztos: közel hat és fél ezren vesztek oda Járekon

2010. februárjában -- számomra is váratlanul -- megkerült a járeki megsemmisítő tábor elhunytjairól vezetett három halotti anyakönyv ez idáig „lappangó” (vagy „lappangásra” ítélt?) második kötete is Ennek fényében jelentős mértékben pontosíthatjuk az áldozatok számára vonatkozó eddigi ismereteinket. (Emlékeztetőül: Mészáros Sándor az első és a harmadik kötet ismeretében mindössze 2376 elhunyttról beszélt.)

A járeki tábort 1944. december 3-ától 1946 áprilisáig működtették, tehát még jóval a katonai közigazgatás megszűnése után is.

Az első áldozatokra vonatkozó adatok valójában abba a 300 számozott lapot tartalmazó kötetbe kerültek bejegyzésre, amelyet még 1941. június 17-én nyitott meg az akkor még Tiszaistvánfalvának nevezett helyi anyakönyvvezető, mégpedig a 25. folyószámmal, amit ugyanebben az esztendőben még 15 bejegyzés követett, 1942-ben és 1943-ban 30-30, 1944 pedig még 19. Az utolsó, még magyar nyelven bejegyzett halott Gröszter Jakabné született Adolf Katalin 21 éves, ágostai evangélikus hitvallású földműves napszamos volt, aki 1944. szeptember 19-én este 9 órakor bélhurutban halt meg.

Október közepéig a járeki lakosság, követve a Wermacht utasításait, mintegy ötven, főleg idősebb ember kivételével, legszükségesebb ingóságait szekerekre rakva, elhagyta Tiszaistvánfalvát, vagy ahogyan egymás között ők nevezték, Schönhaust. Október végén bevonultak az oroszok – Tolbuhin marsall állítólag egy időre a főutcai impozáns Wallrabenstein-házban ütötte fel főhadiszállását --, majd megérkeztek a partizánok is.

Addigra az üresen maradt házak egy részét kifosztották a környékbeli települések és tanyák nincstelenjei és mindenre elszánt lumpenelemei.

Az új jugoszláv hatalom – összhangban az AVNOJ-i határozatokkal – Jugoszlávia egész területén, hozzálátott a népellenességgé nyilvánította német lakosság deportálásához. Különbőféle típusú koncentrációs táborokat hoztak létre a munkatáboroktól egészen a megsemmisítő lágerekig. A járeki tábor ez utóbbi kategóriába tartozott, ezért eleinte ide nem is küldtek munkaképes férfiakat, csupán öregeket, betegeket, kiskorúakat és gyermekes anyákat..

Az új történelmi helyzet természetesen az anyakönyv lapjain is nyomon követhető. 1944. december 3-ától megváltozik a bejegyzés nyelve és írásmódja: a magyart a cirill betűs szerb váltja fel. 1944. december 31-ig összesen 86 elhunyt (20-105) adatait regisztrálják.

A következő év adatai --1945. január 1-jétől egészen július 17-éig – ugyancsak ebben a – nevezzük így – I. (első) kötetben található, összesen 1602 halott adataival. Magyar szempontból ezek a hónapok a leginkább figyelemre méltók: január 23-ától kezdődően megszorodnak a magyar elhunytakra vonatkozó bejegyzések. Kezdetben Csurog és Zsablya, később Mozsor is gyakran szerepel, de kerültek a koncentrációs táborba magyarok meghalni más településekről is.

A napokban „előkerült” (szerintem soha el sem vett) II. kötet a legvaskosabb – talán ezért is „lappangott” ennyi ideig. Mivel anyaga kronológiailag 1945-re vonatkozik, értelemszerűen az 1603-as folyószámmal folytatódik -- vagyis ott, ahol az első kötet véget ért. Az 1945. december 31-én bejegyzett utolsó elhunyt az 5442-es sorszámot kapta, 1945-ben tehát ennyien (!) pusztultak el Járekon. El tudjuk gondolni, hogy ez mekkora tömeg?! És mégis, a sírok mára eltűntek nyomtalanul. Nyomtalanul? Nem is olyan biztos...

A III. (harmadik) anyakönyvet a szerb nyelvű, latin betűs címlap szerint 1946. január 8-ától április 15-éig vezették. Ez azonban nem igaz, ugyanis az anyakönyvet később újraszámolták, de a folyószámokat már nem lehetett megváltoztatni, így az anyakönyv nem az 1-essel, hanem a 127-essel kezdődik, vagyis összesen 21 lapot utólag eltűntettek. Ki tudja, miért? Ha arra gondolunk, hogy a szájhagyomány kivégzésekről is tud a táborban, akkor akár ez is lehetett az egyik oka a lapok eltűnésének, de természetesen ez csupán egyik a lehetséges feltevéseknek. 1946-ban a 901. áldozat egy 48 éves temerini német asszony, Inhof szül. Reger Terézia, aki – élete virágjában -- végelgyengülésben (!) halt meg.

Az előkerült kötet adatainak ismeretében módosítanunk kell a koncentrációs tábor gyermekáldozataira vonatkozó eddigi ismereteinket is. A Mészáros Sándor által feltárt 386-tal szemben a gyermekáldozatok száma jóval meghaladja a 800-at.

Noha ennyi szenvedést és becstelenséget látva nehéz megőrizni tárgyilagosságunkat, mégis, zárjuk sorainkat a

tények nyelvén.

Azzal, hogy előkerült a járeki „lóger” halotti anyakönyveinek második kötete, sokkal pontosabban fölmérhetjük a táborban zajlott genocídium méreteit. Eszerint tehát a Bački Jarak-i haláltáborban – remélem, ezek után senki sem fogja kétségbe vonni e rettenetes elnevezés indokoltságát – 1944. december 3-ától 1946. április 15-éig összesen 6429 személy pusztult el a legembertelenebb körülmények között. Mindez ettől a pillanattól kezdve nem pusztá feltevés, hanem a totalitárius államapparátus urainak akarata szerint papírra vetett, egykorú adatokkal alátámasztható tény, amit Szerbiában itt-ott talán továbbra is lehet majd tagadni, csak éppen nem érdemes.

Csorba Béla